

Mit livs historie

Barndom og ungdom i Følle og Bjødstrup

Britta Nielsen
2005

Mit livs historie

Barndom og ungdom i Følle og Bjødstrup

Britta Nielsen
Rønde

Indhold

Mit livs historie	1
Mit livs historie	2
Barndom og ungdom, i Følle og Bjødstrup, indledning	3
De første erindringer	4
Oversvømmelse.....	4
Præsten på besøg!.....	4
Besættelsen.....	4
Søster Anna	5
Byen	5
Vores hus.....	5
Naboerne	6
Købmændene	6
Byens hunde – og mit anstrengte forhold til dem... ..	7
Familien	7
Onkel Georg.....	7
Ferie hos moster Anna og onkel Søren	8
Moster Marie og onkel Kristian, bedstefar og bedstemor.....	8
Jeg bliver moster – og børnepasser... ..	9
Skole og fritid	10
Skolen.....	10
Vinterglæder.....	11
Sommerglæder, veninderne Tove og Kirsten	12
Dans, DUI, biograf.....	13
Bækken, Gyden og Anlægget	15
Fra barndom til ungdom	15
Konfirmation.....	15
Slut med træspænder, på fabrik.....	16
Til Bjødstrup og tjene	17
Alfred kommer ind i billedet.....	19
Hvad der siden hændte.....	20

Barndom og ungdom, i Følle og Bjødstrup, indledning

Jeg er født i Følle den 18. september 1938. Min far var Heinrich Klepner Christensen, født i 1896. Min mor var Petra Antonine Kirstine Johanne Jensen, født i 1902. De to blev gift i 1924. Vi boede Bygaden 18 i Følle, lige over for anlægget og mindestenen. Vores hus var bygget sammen med nabohuset nr. 20.

Figur 1. Barndomshjemmet, Bygaden 18. Foran indgangen sidder far og mor. Forrest i billedet indgangen til det sammenbyggede Bygaden 20, hvor "Gine" (Jørgine, enke) og datteren Sine, der var ugift, boede. Bag vores hus ses med gavlen mod gaden Bygaden 16, hvor Marie og "Manuel" (Niels Emanuel) boede. Allerbagerst i billedet, for enden af vejen med den hvide gavl, ses skolen.

Far lavede træspænder til Stillings bæltefabrik. Han havde en overgang ni mand til at arbejde for sig. De stod hjemme i deres udhuse og savede, og afleverede så til far, som så afleverede til Stilling. Fabrikken var en bæltefabrik, men der blev også syet vatskuldre. Det syede mor i mange år.

Far var altid hjemme. Han stod jo på værkstedet, så vi havde ikke nemt ved at snyde os fra vore pligter. De dage, vi ikke var i skole, skulle vi gå byærinder. Det eneste, far gik ud af huset for, var når han gik over til Stilling med spænder. Han gik heller aldrig til købmanden nede i byen – undtagen en sjælden gang til Marie Bang i Gyden for at hente sine cigaretter, hvis der ikke lige var nogen hjemme, han kunne jage afsted. Jeg husker cigaretpakkerne tydeligt: en bordeaux, rød pakke – "Bridge" hed de .

Til gengæld kom der rigtig mange og snakkede med far på værkstedet. Det var jo sjovt nok, og praktisk, når han aldrig selv gik nogen steder.

Hvis mor ikke kunne styre os, sagde hun altid: "Skal jeg hente far?" Han har aldrig slået os, men vi havde meget respekt for ham - han behøvede bare kikke på os, så skulle vi nok tie stille. Vi skulle tie stille, når de voksne talte, indtil vi blev spurgt.

Jeg er den yngste af syv søskende: seks piger og en dreng. Edna er fra 1925, Harry fra 1926, Ingrid 1928, Else 1930, Ella 1932, Anna 1937 – og som rosinen i pølseenden kom så lille mig i 1938. Som det kan ses på fødselsårene, blev det Anna og mig, der voksede op sammen. De store havde forladt "reden" eller var ved at gøre det i den tid, jeg husker som barn.

Jeg blev konfirmeret i 1953, og kom så ud at tjene i Bjødstrup. Der traf jeg Alfred, og så tog livet jo en helt anden retning...

De første erindringer

Oversvømmelse

Jeg husker ikke meget fra de fem ældste boede hjemme. De var ude at tjene, da jeg begynder at kunne huske. Det første jeg har en svag erindring om, var da vi i 1942, måske 1941, havde oversvømmelse, hvor vandet stod helt op til den øverste kant af spisebordet. Jeg husker kun, at Anna og jeg sad på bordet og skreg. Hele familien måtte ud i byen og sove på nær Harry og far, der sov på loftet. Jeg sov sammen med mor hos farbror Georg og tante Kristine på Brovej. Hvor de andre sov husker jeg ikke, og hvor mange dage, det varede, før vandet var væk og der var blevet tørt, husker jeg heller ikke.

Figur 2. Oversvømmelse. Far foran vores hoveddør

Det var broerne over bækken, der var frosset til, så de ikke kunne tage smeltevand, og så gik bækken over sine bredder, og da vores hus lå lavt, fossede vandet ind. Vandet, der kom ind i huset, havde lige været en tur igennem Kuhdals kohus på Hannesminde, så det var ikke spændende.

I den anden ende af huset boede Andreas og Jørgine, et par gamle mennesker. Andreas var syg og lå i sengen, så far og Harry måtte ind og få ham flyttet, da vandet var ved at nå op i sengen til ham. De nåede ikke at redde alt indbo, så der var meget, der blev ødelagt, og dengang var der ikke noget, der hed erstatning. Det var hårdt for mine forældre, der havde det småt i forvejen. Efter den tid var mine forældre meget bekymrede, hver gang det regnede meget. Så skulle de altid ud og feje kloakriste.

Præsten på besøg!

Og så husker jeg, da Else blev konfirmeret - i 1944 må det have været - da kom præsten på besøg. En stor mand med en masse gråt skæg. De store fik travlt med at rydde op på bordet, hvor de var i gang med lektierne. Jeg listede stille af, for det måtte da være en forfærdelig person, når der sådan skulle ryddes op. Da han var gået, kunne de ikke finde mig, så de store blev sendt ud i byen for at søge, der hvor de var vant til at kunne finde mig. Uden resultat, men endelig var der da en, der skulle på W C, og der sad lille jeg, helt blå af kulde. W.C.et var jo et skur i haven dengang.

Besættelsen

Jeg husker ikke meget fra besættelsen. Jeg var jo kun halvandet år, da den begyndte, og 6½ år, da den sluttede. Jeg kan dog huske, at tyskerne havde øvelse i Følle, og at de samlede cykler i en stor dyngede ved smeden. Far og mor havde nye flotte cykler, som de gemte under formbrændslet oppe på loftet. Så dem fandt tyskerne ikke.

Og så den dag de hentede heste på gårdene. Vi børn syntes, det var så synd for hestene. Det var dem, vi tænkte på, ikke bønderne. Og så havde de øvelse i byen, hvor de løb rundt om husene og skød -

selvfølgelig med løs krudt. Jeg blev meget bange og gemte mig i savsmuldet under saven i skuret i haven, hvor mor sad og savede spænder.

En dag var der en soldat der løftede mig op. Jeg skreg som en gal, men han ville mig ikke noget ondt. Han savnede bare sin egen lille pige, som var på min alder.

Og så husker jeg lidt om rationeringsmærkerne efter krigen. Far købte tobaksmærkerne af dem af de store søskende, som ikke røg.

Søster Anna

Ellers var det jo Anna og mig, der var børn sammen. Vi gik på danseskole, i DUI¹ og til folkedans, og så havde vi næsten altid ens kjoler på. Dem syede mor selv. Vi fik gerne en ny kjole i julegave af mor og et stykke legetøj af far – somme tider noget han selv havde lavet: dukkesenge og dukkekommoder. De var rigtig flotte, men vi syntes nok en gang imellem, at det havde været sjovere at få noget, der var købt i en forretning

Figur 3. Søster Anna og mig foran gavlen af vores hus. Det er mig til venstre. Vi gik altid i ens kjoler, som mor selv syede. De fine kjoler her var grønne, og havde et herligt sus i skørterne, når man svingede rundt ved dans.

Byen

Vores hus

Huset, hvor jeg voksede op, er det, der i dag hedder Bygaden 18. Det ligger på hjørnet mellem Bygaden og Gyden – officielt Justegyden, men vi kaldte den altid bare ”Gyden”.. Der var to små stuer, hvor den ene blev brugt til soveværelse. Der var trængsel, for der var kun en smal gang fra køkken og til stue. Jeg lå en tid i en udtræksseng, som stod under vinduet ud til Gyden. Når den blev trukket helt ud, faldt den somme tider sammen på midten, og hvis det var mens man drømte, at man faldt i et dybt sort hul, var det lidt uhyggeligt. Men der var ikke plads til en større seng.

Men så lavede far værelser på loftet. Et soveværelse og et værelse, som Anna og jeg delte. Sikken en herlighed, et lille smalt rum, hvor sengene kunne stå for enden af hinanden. Men det var vores! Vi måtte dog rykke sammen i den samme seng, når der kom nogle af de store hjem og skulle sove. Anna

¹ DUI: De Unges Idræt, en socialdemokratisk organisation, der vel kan kaldes en socialdemokratisk pendant til spejderbevægelsen.

nappede mig altid, fordi hun sagde, at jeg snorkede. Det gjorde jeg måske også, men det ville jeg da ikke høre tale om den gang.

Men det blev helt anderledes for os derefter. Det var dejligt at have sådan et lille fristed, selv om vi var to om det. Det var rigtig træls, når de store kom hjem. På et tidspunkt begyndte de oven i købet at have kærester med...

Figur 4. Huset. Vi har åbenbart fornemt besøg...

Naboerne

I min barndom var der mange ældre i byen, men det nød jeg, for jeg holdt meget af at besøge dem og gå ærinder for dem.

Om aftenen gik jeg tit ind til de to gamle damer i den anden ende af huset, Gine og hendes datter Sine. Jeg tog mit strikketøj med, og det var da mit indtryk, at de nød det lige så meget som jeg. De elskede at snakke, og der skulle råbes højt, for Gine var meget døv. Men jeg elskede de to gamle mennesker. Når klokken var ni, gik jeg hjem igen.

Jeg gik også i byen for de gamle naboer, og jeg passede børn, når folk skulle i byen. Jeg fik 50 øre i timen for at passe børn.

På den anden side af Gyden boede Marie og Niels Emanuel, der altid blot blev kaldt "Manuel". Hun var min gudmoder og havde også taget imod mig, da jeg blev født. Hun var en skrap dame. Hun arbejdede på fabrikken lige som mor. Han var derimod en stille mand som altid stod og savede træ.

Da jeg lærte at cykle foregik det op og ned ad gaden fra Randersvejen og ned til vandkarmen. Det var en gammel cykel uden dæk og slanger, som larmede rigtig meget. Det foregik sammen med Gunnar og Jørgen Back, som var lidt yngre end mig. Det var deres bedsteforældre, der boede i den anden ende af det hus, vi boede i.

Købmændene

Over for os i Gyden var der en lille købmandsforretning. Det var Marie Bang og hendes datter Katrine, som var gammeljomfru². De var meget specielle. Vi måtte ikke tegne en mand med en pind, så vi kunne "hoppe i mand", for så kunne lastbilen ske at vælte, når den kom med varer. Og når vi lavede glidebane om vinteren, kom de med askeskuffen og strøede aske på den. De skældte altid ud på os unger.

² Marie Bang døde i 1950, hvorefter Katrine drev butikken videre til 1981, hvor den ophørte.

Katrine havde et sommerpensionat i Lyngsbæk sammen med sin søster Gudrun. Der arbejdede Ingrid en tid. Pensionatet hed Lyngsbækhus.

I den anden købmandsgård, nede i byen ved Aarhusvej, var det købmand Mogensen, der huserede. Det var nogle dejlige mennesker. De havde en datter Ebba, der var jævnaldrende med Anna. Vi legede rigtig meget i købmandsgården, både indendørs og oven på kornlageret. Vi måtte bare ikke være der, når mølleriet kørte. Det var alle tiders, men måske også en lidt farlig legeplads.

Men så solgte de og flyttede til Randers og Hillgård³ kom til. Så var det slut med legen.

Byens hunde – og mit anstrengte forhold til dem...

Ras Godt og hans søster henne i Bygaden 4 havde en pige fra København i flere år. Hun hed Elvi og var jævnaldrende med Kirsten og mig, en rigtig sød pige. Hende tog vi til os, for det var lidt kedeligt for hende ved de to gamle mennesker, som var lidt specielle. De havde en stor hvid hund, som en dag jeg kom derned sprang op ad mig og bed mig i ansigtet, så jeg måtte til læge og have klemmer i og hovedet viklet ind i gazebind. Det så drabeligt ud. Da klemmerne skulle tages, var det Harry, der var med mig ved læge Steffensen i Rønde.

Jeg er også engang blevet bidt i håndledet af Stillings hund. De havde en politihund, der var meget bister.

Og naboens havde en gravhund, der bed mig i låret en dag jeg løb ad stien over til onkel Georg. Så jeg har ikke det bedste forhold til hunde. Men vi har heller aldrig haft dyr i mit hjem, kun kaniner til slagting. Jeg husker dog ikke kaninerne selv, derimod husker jeg kaninpelsene. De var dejligt varme. Vi havde kyser af kaninskind - de var flotte og også dejligt varme.

Familien

Onkel Georg

Jeg opholdt mig meget på farbror Georgs værksted⁴ - ham var jeg så glad for. Og så var jeg meget betaget af det, han stod og drejede og skar. Der kom de flotteste skåle, taburetter, elefanter og masser af andre smukke ting ud af det. Han solgte sine ting over hele landet, og den dag i dag kan jeg se det hele for mig, når der lugter af friske træspåner og savsmuld når vi går i skoven og der er nyfældet træ. Jeg har somme tider taget nogle håndfulde, som jeg kunne gå og lugte til en gang imellem, med hjem. Så bliver man helt nostalgisk.

³ J. C. Mogensen solgte butikken til Ebba og Kaj Hillgaard i 1949. De havde den til 1983. Butikken ophørte 1986.

⁴ Kunstdrejer Georg Christensen og hustru Kristine boede Brovej 2. Kristine havde mejeriudsalg i huset.

Min fætter Jens Sandager, onkel Georgs søn, blev gift med smed Mortensens datter Else, som var damefrisør. Der blev jeg permanentet allerede som barn. Det var en hård omgang med de tunge, varme tingester på. Men man må vel lide for skønheden, som det gamle ordsprog siger.

Figur 5. Mor og onkel Georg. På bænken foran huset, hvor de voksne altid satte sig for at kunne se, hvad der foregik på gaden og måske redde sig en god snak..

Ferie hos moster Anna og onkel Søren

Første gang vi skulle på ferie, var hos moster Anna og onkel Søren, der den gang var på Tjerrild Mosegård. Vi var ikke store nok til at cykle selv, så Harry og mor kørte os derover bag på hver sin cykel. Da vi havde været der lidt, begyndte det at tordne og det blev et frygteligt uvejr. Da telefonen begyndte at slå gnister, turde vi ikke være der mere - så vi ville med hjem igen. Så Harry var rigtig sur og sagde, at han aldrig ville køre os mere.

På et senere tidspunkt flyttede Anna og Søren til Marie Magdalene, hvor vi så var på ferie hos dem hver sommer i flere år. Der kunne vi cykle over på egen hånd. Anna var vores ældste moster. Hun var fyldt med astma og gigt, men hun var jordens sødeste menneske og altid glad, når vi var sammen.

Onkel Søren og fætter Frode var til gengæld nogle rigtige drillepinde, som vi helst ikke ville sidde ved siden af, når vi skulle spise.

Moster Marie og onkel Kristian, bedstefar og bedstemor

Men ellers var det vores kusiner hos moster Marie og onkel Kristian, som også boede i Marie Magdalene, vi havde mest at gøre med. Yrsa og Minna var vores jævnaldrende, som vi legede med. Moster Marie havde en iskiosk, så det var nok der, lommepengene blev brugt.

Vi cyklede derover, og det gjorde vi også til Nimtofte og op i skoven i Østenfjeld, hvor bedstemor og bedstefar boede i et lille bindingsværkshus.

Figur 6. Bedstemor og bedstefar. Bedstemor spinder ved rokken, bedstefar karter. Far havde lavet karten til bedstefar.

Bedstefar var skovarbejder. Østenfjeld er i Løvenholskoven, og jeg husker at han tog os med ud i skoven, hvor vi skulle sidde stille bag en busk. Han vidste lige præcis, hvor krondyrene færdedes. Det er den eneste gang, jeg har set krondyr.

Bedsteforældrene flyttede senere ned til Nimtofte, hvor de boede hos morbror Karl og tante Gerda, der havde et lille hus med to små lejligheder, hvor bedstemor og bedstefar så fik den ene. Der boede de så til de døde i 1950 - kort tid efter hinanden. Bedstefar først og et halvt år efter bedstemor. Hun døde af længsel efter bedstefar.

Fars forældre var døde inden han kendte mor, så vi havde kun et hold bedsteforældre. Fars far var skrædder i Nimtofte - de kaldte ham "kilskrædderen", fordi han syede kiler i bukser, når de var blevet for små. Fars mor døde, da han var elleve år.

Jeg bliver moster – og børnepasser...

Da jeg var elleve, blev jeg moster. Først til søster Ingrid's dreng, som kom til at hedde Sten, og som blev født i mors seng hjemme i Følle den 26. april i 1950. Hans far hed Knud og var kommis i Brugsen i Rønde. Ingrid boede hjemme med Sten til august, hvor de blev gift og flyttede til en by, der hedder Drejens ved Kolding fjord. I den tid, hun boede hjemme med Sten, blev han vist meget forkælet. Han blev hurtigt vænnet til at blive kørt i søvn i barnevognen. Det var sjovt til at begynde med, for det var en flot ny vogn. Men da det blev en daglig pligt, var det ikke sjovt længere.

Den 26. maj samme år, 1950, fik Else en datter. Hun var blevet gift med Viggo, som var malersvend i Rønde. Pigen kom til at hedde Åse. De boede først i Viborg, hvor Viggo havde fået arbejde. Der var jeg på ferie ved dem. Der var de ikke længe. De kom tilbage til Rønde og kom til at bo i Følle.

Juni 1951 fik de så Ole. De to børn passede jeg hver eftermiddag - også da de flyttede til Rønde. I august 1952 fik de Vivi, men det var de to store, jeg mest passede.

Jeg cyklede til Rønde, fik børnene i barnevognen, en i hver ende, og så gik vi for det meste til Følle. Jeg skulle have en krone om dagen, men Viggo var ikke til at få penge fra, så jeg fik sjældent min retmæssige betaling. Men jeg kunne godt lide at være hos min søster, og jeg elskede ungerne.

Jeg var også tit barnepige om aftenen, og når de ellers skulle noget. De var tit af sted, men de havde det jo også nemt med at komme af sted, når jeg altid var til rådighed. Somme tider syntes mor, det blev for meget med al den børnepasning.

En tid havde Else og Viggo et sommerhus ved Følle Strand, lige skråt over for Mors Hus. Huset hed "Slap af". Der var Else, jeg og børnene i sommerferien. Det var rigtig dejligt.

Skole og fritid

Skolen

Vi gik i skole hver anden dag, og den der var hjemme skulle gå byærinder.

I 1946 begyndte jeg at gå i skole. Vi gik de tre første år i forskolen, der lå på vejen til Rågholmen. Det hed første klasse, og anden klasse A+B var de næste to klasser, der gik sammen. Lærerinden var frøken og hed Ingrid Kolind. Hun havde klumpfod og haltede. Hun var en lille smule skrap.

Da jeg gik i anden klasse begyndte jeg at blive en tyk pige. Hvorfor ved jeg ikke, men det har fulgt mig resten af livet. Jeg er stadig tyk, men nu en tyk gammel kone.

Efter forskolen kom vi ned i skolen midt i byen, hvor det var lærer Olsen, der regerede. Der hed det så tredje og fjerde A og B, og det var så to klasser, hvor vi skiftevis gik i skole med dem, der var et år ældre, og dem, der var et år yngre.

Lærer Olsen var kirkesanger, og når han skulle synge i skoletiden fik vi nogle opgaver, som vi skulle lave, inden vi gik hjem. Det hændte også, at hans ældste datter var hjemme. Hun var også lærer, så hun kunne overtage timerne. Når vi havde botanik gik vi til Følle Mølle, hvor der er lidt skov og krat. Så samlede vi planter ind der og fik at vide, hvad de hed.

Når det blev meget varmt om sommeren cyklede lærer Olsen til stranden med os, og hjem igen til timerne sluttede. Så kunne vi godt finde på at smide tasken ind hjemme og cykle derned igen, men selvfølgelig kun hvis der ikke var noget, vi skulle lave derhjemme.

Udflugterne med skolen gik altid til Aarhus, hvor vi besøgte Rådhuset, så der har jeg været flere gange. Vi var til gengæld aldrig i den Gamle By og Botanisk Have, som nogle af de andre klasser var.

Et år var vi i København, hvor vi besøgte alle slotte og var i Tivoli og i Cirkus Schumann i Cirkusbygningen. Vi boede i en villa på Strandvejen, hvor der var mange andre børn på samme tidspunkt. I pigernes baderum var udløbene stoppet, så vi vadede rundt i masser af vand. Det var noget forfærdelig mad vi fik, så vi talte om at københavnernes sendte deres børn på landet på sommerferie i syv uger, og så kunne de ikke gøre noget for børnene fra landet i nogle få dage. Det er den eneste gang, jeg har været i hovedstaden.

Figur 7. Følle skole 1950, forskolen og "den store skole" samlet. Forskolens lærerinde Ingrid Kolind til venstre, den store skoles lærer Olsen til højre i billedet. Jeg sidder som nr. tre fra venstre i forreste række.

Jeg genkender i øvrigt på forreste række fra venstre: Ingelise Jensen (vejmandens datter), Ulla Jørgensen (fra Rågholm), mig, Tove Rasmussen (min gode veninde), Bente Rønde (Knud Røndes datter, Karensminde), ukendt, Kirsten Poulsen, Inge Toftgaard (fra Røndegaard), Kirsten Christensen (fra Korslund), Tove Jensen (også fra Korslund), Inge Bahnsen (der boede nabo til skolen), min søster Anna (bemærk igen, at vi har ens kjoler på!), ukendt. Næste (næstnederste) række fra venstre: Bitten Isaksen, Ruth Legarth, Irma, Henny Pedersen (senere gift Friis), Lis Bahnsen, ukendt, Vera Frost Nielsen, ukendt, Tove Bruus, ukendt, Sonja Hansen (senere gift Jacobsen), Jytte Toftgaard, ukendt, Kirsten Mikkelsen, ukendt, Åse Møller (fra Følle Mølle). Midterste række fra venstre: Ingrid Kolind (forskolelærerinde), ukendt, ukendt, ukendt, Niels Otto Kudahl (fra Hannesminde), Bent Feldballe, ukendt, ukendt, Margrethe Legarth, Tove Jensen (fra Rågholm), ukendt, Ruth Kallestrup, lærer Olsen. Næstøverste række fra venstre: Jens Pedersen (fra Skrejrups), ukendt, Peder Busk, Henning Bruus, Mogens Lemonius, Ove Dueholm (den senere planteskolelærer), ukendt, ukendt, Vagn Sørensen (fra Skrejrups), ukendt. Øverste række fra venstre: ukendt, ukendt, ukendt, ukendt, Morten Hillgaard (købmandens søn), ukendt, Gunnar Bach, ukendt, Finn Bjerremand Sørensen (fra Følle Strandgaard), Torkild Kudahl, Lemonius, ukendt, ukendt, Jørgen Bach.

Vinterglæder

Om vinteren kørte vi i slæde ned ad det, der i dag hedder Elmebakken. Vi kom somme tider helt ud på vejen og over til vandkarmen på den modsatte side, men dengang var der heldigvis ikke så mange biler, og der skete heldigvis ikke uheld. Vi løb på skøjter på vandhullerne i markerne. Der var nogle, der løb på mølledammen ved Følle Mølle, men det måtte vi ikke. Om der er nogle af de andre søskende, der har været der, ved jeg ikke, men jeg har ikke. Men jeg var nu heller ikke så modig. Jeg havde ikke så meget gå-på-mod som Anna.

Når der var rigtig meget sne, kørte Niels Otto Kuhdal fra Hannesminde kanen med sin islænderhest for, og vi spændte vores slæder efter. Så gik det ned igennem byen - der var somme tider en lang hale af slæder efter kanen.

Figur 8. Vinterglæder. Fra forskolen i anden klasse. Jeg genkender fra højre Vera Frost Nielsen, derefter mig selv stående lidt bagved, Bente Rønde, en dreng fra Skrejrup rager op bagerst, Ulla Jørgensen, Tove Rasmussen, Ingelise Jensen, Bitten Isaksen, Inge Toftgaard. De to drenge bagved genkender jeg ikke, heller ikke de fem til venstre i billedet.

Sommerglæder, veninderne Tove og Kirsten

Min bedste veninde hed Tove Rasmussen. Vi var lige gamle og var rigtig meget sammen efter skoletid. Hendes mor gjorde skolen ren, og det skulle Tove hjælpe med. Så hjalp jeg også til, så vi kunne komme ud at lege.

Om sommeren cyklede vi til Følle Strand lige så snart vejret tillod det. Enten til Badehotellet eller til Mors Hus. Mors Hus er et lille bindingsværkshus - et gammelt fiskerhus, der ligger lige ned til vandet. Ved Badehotellet var der en badebro. Det var der ikke ved Mors Hus, for der var der ikke så meget vand.

Figur 9. Badeliv ved Mors Hus ved Følle Strand. Forskolens første klasse. Bagerst fra venstre er det Inge Toftgaard, Ulla Jørgensen, Tove Rasmussen, Jens Pedersen og Mogens Lemonius. I forreste række genkender jeg kun yderst til højre Bitten Isaksen og som nr. tre fra højre mig selv.

Vi cyklede også somme tider til Hjortshøj, hvor Tove havde en faster, der havde en lille ejendom. Tove bor nu i Rønde og har været enke i mange år. Hende snakker jeg jævnligt med.

Jeg var også rigtig meget sammen med Kirsten Poulsen, som boede til leje i Ras Godts ejendom i Lundvang. Hendes bedsteforældre boede lige oven for os i Gyden, og der opholdt hun sig rigtig meget, mens hendes mor var på arbejde. Jeg har tit sovet i Lundvang hos hende - vi havde mange gode timer sammen. Hun fik desværre ungdomssløvsind efter konfirmationen og var en tid på hospitalet i Risskov og kom senere til Råmosegård, hvor hun kom på den lukkede afdeling. Mens jeg skriver dette (i 2005) er hun på plejehjemmet i Rønde.

Dans, DUI, biograf

Anna og jeg gik til dans på hotellet i Rønde i fire år hos Ekdø, men så blev der folkedans i DUI, hvor vi kom, og så kom vi med der i stedet for. Det var rigtig sjovt. Det var Stinne og Martin Petersen, der stod for det - de var fra Følle lige som os. Det første år dansede jeg med Inge Bahnsen, de næste tre år med Bent Frederiksen.

Det første år havde vi opvisning i folkedragter, der var lejet.

Der var også en masse for os børn i DUI, som holdt til oppe i Hvids kælder på Molsvej⁵. Det gik vi også til - dengang var der jo ikke så mange tilbud til børnene.

Figur 10. Folkedans i DUI. Lederen øverst til venstre er vognmand Martin Pedersen, Følle. Yderst til højre ses musikeren Mølgaard, der spillede violin. Jeg selv står i midterste række som nr. tre fra venstre.

Jeg genkender i øverste række fra venstre Martin Pedersen, ukendt, Else Nielsen fra Følle, ukendt, Karen Pedersen (Martin Pedersens datter), Alice Andersen, ukendt, ukendt, ukendt, Mølgaard (musiker). I midterste række er det fra venstre først min søster Anna, så en ukendt, derefter mig selv. Ved siden af mig Inge Bahnsen og derefter fire, jeg ikke genkender. Forreste række fra venstre Inge Jørgensen, Bent Frederiksen (som jeg dansede sammen med i tre år), derefter tre ukendte, så Tonny Frederiksen, Ella Bahnsen og derefter tre, jeg ikke genkender.

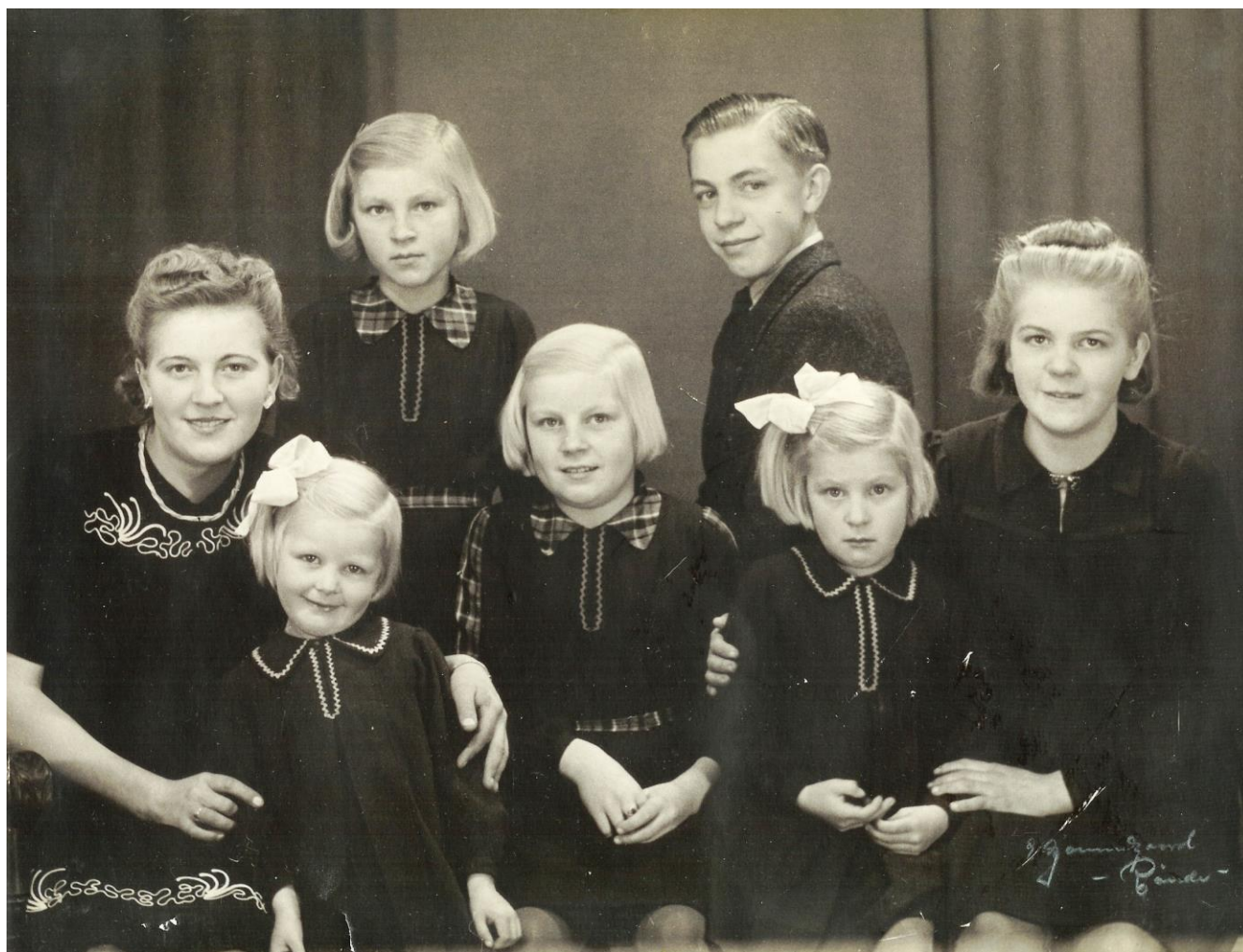
Næsten hver søndag eftermiddag var vi i biografen i Rønde. Det kostede 75 øre for en børnebillet. Om eftermiddagen var det film for børn, de viste. Det var de voksne søskende, der købte sig fri for opvask og deslige, når de var hjemme om søndagen. Far spurgte altid: "Er der ingen, der hjælper mor?" - og så fik vi til biografen af dem, så de blev fri. De siger altid, at vi to små blev forkælet, men det var dem selv, der gav os pengene.

⁵ Fiskehandler Niels Hvid og hustru Anna Hvid boede i den tidligere lægebolig på hjørnet af Molsvej og Grenaavej. Anna havde "fransk vask og strygning". Begge var med i den socialdemokratiske bevægelse.

Men når de alle havde været hjemme om søndagen, så var de gamles penge næsten altid brugt. Derfor siger jeg altid, at rabarbergrød på rugbrød smager godt - vi fik nemlig altid to retter mad, og det var meget rødgrød. Rabarberne havde vi masser af i haven, og det smager virkelig godt på rugbrød.

Harry skulle altid have pudset sine sko, og det var gerne mig, der fik lov, for jeg gjorde det for 25 øre. Anna ville have 50 øre.

Oppe i Gyden boede også vejmanden og hans kone. Deres datter hed Ingelise, og hun var også en af dem, jeg var meget sammen med. Hendes mor Valborg bagte en kringle med creme i og glasur ovenpå - den var jeg helt vild med. Jeg har selv forsøgt mig med den, men den bliver aldrig som hendes, og nu jeg sidder og skriver om den, er det lige så mine tænder løber i vand.

Figur 11. Søskendeflokken. De to bagerste er Else og Harry. Forrest fra venstre Edna (den ældste), mig selv (den yngste), Ella, Anna og Ingrid. Aldersrækkefølgen er: Edna, Harry, Ingrid, Else, Ella, Anna, mig.

Jeg husker tydeligt en gang vi skulle til afdansningsbal. Vi fik selvfølgelig helt nye kjoler - de var grønne med blomster, og nederdelen var i hel sol. Vi var så stolte. Kjolen stod rigtigt ud, når vi svingede rundt. Det var vistnok Edna, der havde syet dem.

Bækken, Gyden og Anlægget

Det var alle tiders legeplads langs bækken. Der var jo buske og træer. Men det gav somme tider våde fødder.

Harry og Åge⁶ og Emil Sørensen fra Gyden og nogle andre spillede kegler med hjemmelavede kegler - nok lavet af far og Harry. De spillede i Gyden, og Anna og jeg rejste kegler for dem. Det var sjovt sådan at være sammen med de voksne. Så var der liv og glade dage. Emil kaldte mig altid for Bretania.

Lige over for hvor vi boede, var Anlægget med en mindesten for Ivar Knudsen, som ifølge indskriften var født i Følle den 1. april 1861 og byggede verdens første motorskib Selandia i 1912. Han døde den 20. marts 1920, og i 1932 rejste Følles borgere mindestenen for ham.

I anlægget var der masser af roser og små gange. Det var en ældre mand, der passede det. Jeg husker, at det i nogle år var Toves bedstefar. Der var altid så pænt, og så var der en flagstang, hvor flaget blev hejst, når der foregik noget i byen. Det var rigtig landsbyidyl.

Fra barndom til ungdom

Konfirmation

I april 1953 blev jeg konfirmeret i Bregnet Kirke. Jeg fik 345 kroner i konfirmationsgave. Der kunne lige blive til en ny cykel, fordi Palles far, der var smed i Ugelbølle, kunne levere den.

Min konfirmationskjole var brugt. Den havde tilhørt datteren på Gammel Løgten Strandkro, der var en stor pige lige som mig. Det var faktisk svært at få konfirmationskjole i den størrelse. Edna serverede på Strandkroen på det tidspunkt, så derfor kunne det lade sig gøre. Vi kendte ellers ikke dem på kroen - de hed Mikkelsen. Jeg tror kjolen kostede 50 kroner. Men det havde nu været dejligt med en ny...

⁶ Aage Sørensen, den senere ejer af Adresseavisen. I 1940'erne og 50'erne arbejdede han i Bredahls trykkeri i Rønde, hvor Adresseavisen blev trykt. Han forpagtede trykkeriet og avisen i 1962 og købte det af Bredahls enke i 1964.

Figur 12. Konfirmationsholdet 1953, foran vandrerhjemmet, hvor undervisningen foregik. Bagerst pastor Paludan. Jeg er nr. fire fra højre i øverste række. I øvrigt genkender jeg lige foran Paludan til højre Ulla Jørgensen og til venstre for ham Tove Rasmussen. I øverste række er de to yderste til venstre Jens Pedersen og Ove Dueholm. I forreste række er nr. fem fra venstre Ib Pedersen (stående bagved de andre).

Slut med træspænder, på fabrik

En skønne dag var det slut med træspænderne, fordi der var kommet noget mere holdbart materiale frem. Det har været i 1960'erne⁷. Så kom mor over på fabrikken, hvor hun syede vatskuldre. Det var hårdt for hende. Hun mødte klokken syv og havde kun en halv times middag, hvor hun lige kunne nå hjem, før hun måtte tilbage og arbejde til klokken 16. De maskiner, de sad ved, larmede så meget, at hun fik høreskade. Men hun blev ved, til hun blev 62 og kunne få folkepension.

⁷ Stilling døde sidst i 1960'erne, hvorefter enken førte fabrikken videre i kort tid, men solgte den i 1969. På dette tidspunkt var aktiviteterne for nedadgående, men fabrikken ophørte først helt i 1987. I velmagtstiden i 1950'erne og 60'erne holdt fabrikken 50-60 mennesker beskæftiget.

Figur 13. Ansatte ved bæltefabrikken. Mange af pigerne var fra Mørke, og dem kender jeg ikke. Men jeg genkender øverst til venstre Thage Følle Petersen (Elmebakken 1, gift med Jytte, hvis mor var søster til Sine i Bygaden 20, nabo til os). Ved siden af ham min søster Ella, derefter tre jeg ikke genkender. I forreste række, siddende, er Else Nielsen nr. tre fra venstre, mens min mor sidder yderst til højre.

Til Bjødstrup og tjene

Det var dejligt med en ny cykel, for jeg skulle til Bjødstrup og tjene hos Karen og Thorvald Mathiesen⁸. Der kom jeg til den første maj 1953, og der var nok otte km hjem. I starten cyklede jeg hjem næsten hver aften, for jeg kendte jo ikke et menneske i Bjødstrup.

Men da der var gået en tid, lærte jeg nogle af de andre unge i byen at kende. Der var mange unge i Bjødstrup dengang. Alle gårdene havde pige i huset og en eller to karle, og så var der alle dem i de to smedjer - ved Kroer var der flere svende og lærlinge, og et par stykker hos Mogens.

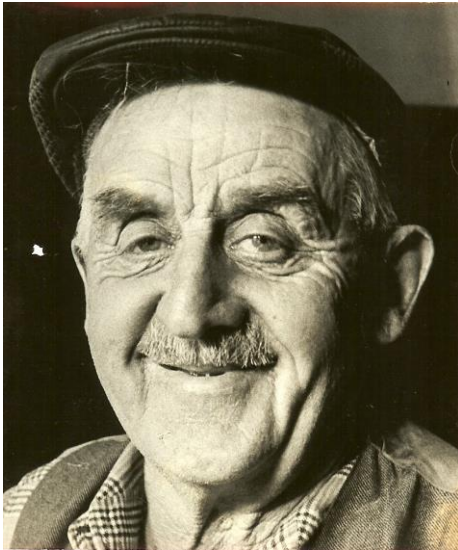
Det var simple forhold at være pige i huset dengang. Mit værelse bestod af et lille rum med et simpelt vindue, der blæste i stykker en dag, det stod åbent. Så blev det bare sømmet fast med tretommersøm, så det ikke kunne åbnes mere. Strømmen gik i ledninger, der hang under loftet med de der hvide knopper, som de brugte til det elektriske hegn i marken, og ens tøj blev hængt på et søm på døren. Og så havde jeg selvfølgelig min kommode. Mit pæneste tøj havde jeg hjemme i Følle, så når jeg skulle i byen, skulle jeg først til Følle. Det var lidt hårdt, og så kunne de gamle jo også følge med i, hvor tit man fjøtede.

Jeg skulle passe hus, lave mad og vaske mælkejunger. Og kunne Karen ikke finde på andet til mig at lave, blev jeg sendt i haven. Jeg gik tit i haven klokken seks om morgenen. Mathiesen skulle have

⁸ Mathiesens gård, der var Karens fødegård, lå på Gl. Hovedvej nr. 16. Mathiesen omkom ved en arbejdsulykke i 1966, hvorefter Karen afhændede gården, hvis jord og bygninger blev splittet op mellem de tre købere.

mælkebrød hver morgen, så det var bare med at komme ud af sengen klokken halv seks - også om søndagen.

Jeg havde fri hver anden søndag, når jeg var færdig med morgenarbejdet, og om aftenen, når der var vasket op efter aftensmaden. Altså hvis der ikke skulle ske noget om aftenen. Men det var sjældent, at de havde gæster eller gik i byen - de kom ikke sammen med nogen i byen.

Figur 14. Thorvald Mathiesen

Karen lå det meste af tiden i sengen, så der var mange ting, der blev overladt til mig - ting som jeg aldrig havde prøvet før, men som jeg bare måtte finde ud af. Det gik nu meget godt - de roste mig da. De var begge to meget barnlige. De kunne finde på at lege som et andet par børn - selv havde de ingen børn.

Karen troede, at alle ville gøre hende fortræd. Det var nok fra krigens tid, hvor Mathiesen havde arbejdet for tyskerne. Da var de vist udsat for forskellige ubehagelige hændelser, og det havde ikke været sjovt for hende - hun havde ikke haft noget med det at gøre.

Dengang havde man jo ikke køleskab og fryser, men de havde en boks i et frysehus i Vrinnars. Der var jeg cyklende om et par gange om ugen. Det var en hel befrielse - så skulle jeg da ikke i haven så længe.

De havde en gammel Sankt Bernhardt-hund, der stod bundet. Da jeg havde været der lidt, skulle jeg fodre den, for nu havde den vænnet sig til mig, sagde de - men ak og ve, den bed mig, da jeg havde sat foderet og vendte mig og gik. Jeg var sort og blå på hele den ene hofte, og min kjole var revet i stykker. Det var den eneste gang de fik mig til at gå ind til hunden. Jeg gjorde det aldrig mere i de to år, jeg var der.

Det første halve år havde vi en karl fra Taastrup og derefter en fra Tre Kroner ved Rostved, der hed Jens Erik. Det sidste år havde de kun mig. Til Annas fødselsdag spurgte hun far og mor, om hun måtte invitere Jens Erik om aftenen. Det måtte hun godt, men så skulle han også køre omkring Bjødstrup og tage Britta med, sagde mor, og det måtte hun høre for resten af livet - det drillede han hende meget med. Det var fordi han kørte i sin fars folkevogn.

Når der var bal på hotellet om lørdagen, var jeg tit sammen med en, der hed Ella, som tjente ved slagter Krog. Somme tider byttede vi kjole til ballet - det var lige som at få en ny. Dengang fik vi jo ikke nyt så tit. Vi kunne ikke få en kjole for en månedsløn, så det var med at udnytte dem vi havde.

Ella lærte jeg at kende ved søster Else, hvor der kom så mange mennesker. Viggo spillede banjo og havde sit eget orkester, som spillede til bal. Der var næsten altid musik, og det trak ungdommen til.

Alfred kommer ind i billedet

Den 8. august 1954 – en måneds tid før jeg blev 16 - var jeg som sædvanlig i Vrinneres i fryseboksen efter kød. Der på Bjødstrupvej – eller Strandvejen, som den blev kaldt den gang - gik der en ung flot fyr, som hed Alfred, og satte korn sammen - det var havre, og det var på bakken. Den kunne jeg pludselig ikke cykle op ad den dag. Det var jeg ellers vant til. Så talte han til mig, og det var så starten på et langt liv sammen.

Næste gang jeg cyklede til Vrinneres efter kød i boksen var han og hans mor ved at køre kornet hjem. Han vinkede til mig, når hans mor ikke så det. Han var lige kommet hjem fra soldat. Hans lillebror Holger var lige blevet det. Ham kendte jeg, for han var en af de unge i byen.

Derefter begyndte Alfred og jeg så småt at ses. Det var kærlighed ved første blik fra min side - jeg kan jo kun tale for mig selv. En gang til bal på Hotel Rønde var der en, der hed Jens, der holdt min cykel. Han ville absolut følge mig hjem, men det gad jeg ikke. Han var god til dans, men jeg ville ikke have noget med ham at gøre derudover.

Men så kom Alfred og Søren Aksel og spurgte, om jeg skulle med til Bjødstrup, og så fulgtes jeg med dem. De cyklede ud ad Strandvejen, mens jeg cyklede hen til Mathies, som han kaldtes.

Nu var det så slut med at cykle hjem hver aften. Nu havde jeg noget mere interessant at tage mig til. Vi sås så tit det kunne lade sig gøre - og det var tit.

En lørdag cyklede vi til dans på Femmøller Badehotel. Der var bare det, at der ikke var noget bal, da vi kom frem, så vi måtte cykle hjem igen med uforrettet sag.

Figur 15. Alfred og mig, her fotograferet foran huset i Følle. Her ses vinranken og øverst vinduerne til de loftsværelser, far havde lavet til os.

Alfred havde en mælketur til mejeriet i Bjødstrup. Turen gik ad Forpagtervejen og ned ad Grenaavej. Det foregik på en lille grå Ferguson-traktor. Der var ikke førerhus på, så jeg sad på skærmen, når jeg var med, og det var jeg tit. Hvor kan man dog være tosset, når man er ung og forelsket.

Da der ikke var så hyggeligt på mit værelse, var det meget hans værelse, vi opholdt os på. Han boede ved jorden og hans mor på loftet, så hun hørte ikke, når jeg hoppede ind ad vinduet, selv om hun må have undret sig over, så mange leverpostej-madder, Alfred kunne spise. Det smagte rigtig godt, hjemmelavet leverpostej med syltede græskar.

Men så kom hun i tanker om, at de skulle bytte værelse! Så måtte han op på loftet. Det var ikke så godt, for man skulle igennem køkkenet, for der var trappen. Så det varede ikke længe, før han var nødt til at fortælle hende, at han havde besøg af en pige.

Alfreds far var død, da han var fire år, så hans mor, der hed Ingeborg, havde været alene med de tre drenge alle de år. Det var hårdt for hende, da hun pludselig fik tre piger ind i familien, for vi tre svigerdøtre kom med korte mellemrum.

Jeg tjente en kort tid på Drammelstrupgården ved Tirstrup. Efter at jeg var blevet ringforlovet med Alfred var jeg hos maskinsnedker Rasmussen i Rønde. Vi fik ring på den 22. april 1955. Det var en dejlig tid. Den gang var der jo en forventning og glæde til, at vi skulle ses. Men hos maskinsnedkerens kunne Alfred ikke komme på besøg, for jeg måtte ikke have mænd på værelset.

Hvad der siden hændte....

Alfred og jeg blev gift i 1956. Vi fortsatte med at passe Alfreds mors gård, Tornlykkegaard, der lå Bjødstrupvej 5, men vi byggede vores eget hus Bjødstrupvej 3, lige ved siden af, i 1971. Da Alfreds mor Ingeborg døde i 1975/76, købte Alfred sine søskende ud, så vi kunne overtage gården. Men vi blev ved med at bo i det hus, vi selv havde bygget, og lejede så gårdens stuehus ud. I folkemunde hed vi aldrig andet end "Alfred og Britta i Svinget", fordi både gården og vores hus lå i det skarpe sving på Bjødstrupvej.

Figur 16. Vores gård og stuehus: Tornlykkegård, Bjødstrupvej 5, og stuehuset "i svinget" Bjødstrupvej 3.

I begyndelsen af 1990'erne forpagtede vi jorden ud til Lars Kjær på Bjødstrup Nygaard, og i 1994 solgte vi jorden til Bjarne Bach på Bachgården, Forpagtervej 1. Omkring år 2000 blev både Bachgården og Tornlykkegård solgt til Peter Skovgaard.

Endelig i 2006 solgte vi huset på Bjødstrupvej og flyttede her til lejligheden ved busterminalen i Rønde, hvor vi nu nyder tilværelsen som pensionister.

Britta Nielsen, Rønde. Skrevet 2005.

TILLÆG:

FIRE BILLEDER:

Figur 17. Forskolen, lærerinden Ingrid Kolind bagerst. I øverste række er det fra venstre Inge Toftgaard, Tove Rasmussen, Ulla Jørgensen, Hanne, mig selv, Bitten Isaksen. I forreste række er det fra venstre Ove Dueholm, ukendt, ukendt, Jens Pedersen, Chr. Pedersen (smedens søn), ukendt.

Figur 18. En stolt konfirmand mellem mor og far

Figur 19. mor og far

Figur 20. Ansatte ved fabrikken, i nederste række fra venstre er det min mor, så Malta Sørensen, derefter fire jeg ikke genkender. I øverste række er det fra venstre kontordamen fru Pedersen, derefter min søster Ella, de øvrige genkender jeg ikke.

